

Ромка. ПТУ — 1977

Олександр Мінович

"Жаль, що ми розвалили Радянський Союз,
адже ми там створили нову людину..."
(з інтерв'ю відомого світового магната).

П'ятиповерхова сіра будівля буквою "П" височіла над кручею й здалеку проглядалася з усіх боків.

Тут було міське профтехучилище будівельників.

За радянськими догмами - школа та кузня пролетаріату, основа соціалістичного суспільства.

Саме тут виховували нову радянську людину.

— // —

Після вечері дві групи майбутніх сантехніків і мулярів зішлися в дворі за навчальним корпусом, подальше від очей вихователів-майстрів.

Намічалася бійка.

Двоє петеушників щось не поділили між собою. Спочатку поштовхалися в коридорі перед їдальнею, потім обзивали один одного:

- Трусло і чмо, зійди з дороги, бо роздавлю! - сичав Талян із групи С-21.

- Заткнись, жирний, бо ще лопнеш! - відповідав йому Юрик із групи М-22.

- Шо ти сказав, чувак?.. Чириз п'ять минут жду тебе в дворі!.. Гляним, на шо ти харчі переводиш!.. І підкачайся трохи, на турнічку повиси, може сільонок прибуде, а то звалю з одного удару!

Групи стали у велике коло. На середину вийшли бійці-задираки, настовбурчені, немов півні. Почали відразу махати кулаками, але не попадали один в одного.

Коло почало свистіти. Посипалися підколки й зневажки.

Талян був явно сильнішим Юрика. Вищий на голову, в тілі ширший. Але й Юрик був підкачаний і спритний - легко ухилявся від важких кулаків суперника. Талян мусив весь час крутитися, щоб бачити Юрика. Нарешті він спіткнувся та впав на одне коліно. Суперник тут же кинувся в атаку. Вдарив ногою щосили в груди й живіт. Одною рукою, в якій була затиснута коробка сірників, влупив супернику в ніс, від чого той умився червоною юшкою, а потім звалив його на землю й почав гамселити ногами.

Талян здався... Він затулив голову руками й покійно лежав і охав під ударами.

Бійка закінчилася... Всі розійшлися, незадоволені, що все так швидко дійшло кінця. До лежачого хлопця ніхто не підійшов, не помагав піднятися.

Лідери-заводили груп вирішили так цього не залишати, на завтра зійтися група на групу.

Талян пішов умиватися від червоних патьоків.

Раптом із-за рогу вискочило троє вихователів. Засікли, як петеушник відмивав у вмивальнику від крові свою сорочку. Наставники вишикували підопічних у дворі й довго домагалися, щоб хтось назвав причетних до бійки. Їхні погрози не допомогли, ніхто не хотів порушити неписане правило: здавати-закладати – недопустима підлість, яка жорстоко карається.

Директор училища на посади вихователів підбирав здорових і сильних – таких, аби не боялися знахабнілої купи підлітків. Ці майстри-вихователі педагогіки не вчили. Як тільки щось, били нещадно тих, хто в чомусь провинився.

Але було так, що і їм доставалося. Петеушники робили вихователям всякі пакості. Недавно одному палець ледь не відкусили. Швидко викликали.

Майстри завели учнів у класи, де довго промивали їм мозок, але знову нічого не добились, зробили перекличку й відправили спати.

На ніч один із вихователів залишався в коридорі, з якого було видно всі двері спальних кімнат. Коли з них роздавалися голоси – заходив і припиняв будь-який шум. Все було, немов у казармі.

Шепталися учні ще довго. Сходилися тихенько в різних кутках спальні, обговорювали щось, сперечалися. Часом не стримувалися й підвищували голоси, тоді знову влітав вихователь. Кого встигав засікти, як найбільшого порушника – заставляв стояти в коридорі, поки інші не поснуть.

На ранок вигнали групи на зарядку. Зайняття для петеушників неприємне й остогидле.

Хто був нахабнішим і дуже хотів спати – прикидався хворим. Нібито боліла голова чи живіт. Хитрощі ці були давно відомі, тож прикидатися треба було добре, щоб не заробити копняка від майстра.

Ромка прикидався майстерно. У нього так часто боліла голова, що вихователі стали вірити, ніби він на щось хворіє. Бо й довідку йому частенько видавала медсестра, де було вказано про звільнення від зарядки й фізкультури.

А з вигляду Рома – атлет і красунчик. Видається набагато старшим від багатьох петеушників.

Може саме через це йому вдалося закадрити медсестру Тамару Олександрівну, років на п'ятнадцять старшу за хлопців.

Як це у нього вийшло – ніхто не знає. Інші пробували – нічого не виходило. Вилітали з медпункту, неначе пробка з пляшки. Потім довго не наважувалися сунутися до Олександрівни.

Ромка приходив із медпункту зманіжений. Під заздрісними поглядами одногрупників йшов, немов павич. Щедрості його не було меж. Збирав довкола себе гурт охочих і смаковито з подробицями розповідав, як у них все відбувалося з медсестрою.

Тамара Олександрівна – симпатична струнка жінка з дуже виразними очима. Вона навіть не здогадувалась, що майже все училище знає, якого кольору в неї нижня білизна, та які звуки вона видає, коли падає в Ромчині обійми на медпунктівській

кушетці. Але може то Ромка все придумав, свічки ніхто не тримав, підглядіти не міг. Деякі хлопці вважали Ромкині розповіді цілковитою брехнею, начебто Рома так хотів завоювати собі авторитет. А ще казали, нібито Олександрівна видає довідки Ромці за те, що він заносить їй дефіцитні духи "Дзінтарс", які дістає у своєї тітки - продавчині магазину "Культтовари".

У будні в петеушників все розписано-розкладено.

Підйом, зарядка, колоною три рази на день у їдальню до безплатної їжі, колоною в класи-майстерні, де вчать класти рівно й зв'язано цеглу, аби стіна в будинках виходила правильно, затягувати муфту на каналізаційних стоках та все таке інше, до якого в більшості учнів не лежить душа.

Добре, що надоїдливе навчання й армійські порядки перемішуються з можливістю зібратися в закутках двору, ховаючись від вихователів, покурити й посмакувати сороміцькими оповідачками та анекдотами. Часом розпити прямо з горла пляшку дешевого вина на п'ятьох, і добре, з повним відчуттям дорослості, смачно поматюкатися.

В неділю в гуртожитку залишається тільки зо два десятки петеушників. Інші роз'їжджаються по сільських домівках. Міських хлопців в училищі майже немає. Потрапивши в училище, яке проміж себе учні називають бурсою, сільські хлопці швидко перевиховуються, те, чим в селі займатися ніхто й не додумався б, не наважився, у бурсі дозволялося, було правилом.

Не їдуть на село тільки ті, хто не ладає із батьками чи бояться важкої сільської роботи, а також ті, хто з дитбудинків.

Такий - Гєша Окунський, на прізвище "Окунь". Він збирає всіх, хто залишився, і вчить злодійському ремеслу. Сьогодні підуть в універмаг - непомітно підмінити старий неробочий транзистор "Спідола" на новий.

Окунь перед виходом навчає:

- Так, кенти, якщо будете всьо робити, як скажу - не пападьомся... Сделаем капейку... Наш транзістор обклеїм ізалентою. Збоку її надріжем, щоб легко і бистро знімати... Поняли?... Заваліваем в універмаг, в отдел, де радіо продають... Паказуем продавщице, шо, тіпа, йдемо со старим транзістором, обклеєним ізалентою... Спокойно праходим до полочек з товаром... Довго, так, тіпа, вибираем, тіпа, приценіваемся. Крутим, вертим новими транзісторами і всьо время питаем ціну. Тіко продавщица убернется, ти - Ромка, переклеюй ізаленту з нашого на новий транзістор. Дальше виходім із новим, тіпа, як со старим... Всьо понятно?... Ну, тада пашлі... І не нада дрейфіть!.. Всьо буде путем, тіко держи морду кірпічом!

Задумка вдалася...

Не відкладаючи справу надовго, хлопці штовхнули на базарі вкрадений новий приймач за пів ціни. Гроші поділили.

За звичкою, в тролейбусі не платили. В кожного були використані талони, які петеушники збирали на зупинках біля смітників чи на підлозі тролейбусу.

Якщо талончик добре послонявити й покласти в кишенькову книжечку, то пробиті

компостером дірочки стають на місце, присихають. Талон тоді – наче не пробитий. Знову можна на компостер. Уважний контролер може помітити підміну, але таких небагато. Головне, аби міліції не було, бо тоді тільки навтьоки.

– Ну шо, пацани?.. Удачне діло нада обмить... Пашлі вечером в рестаран!.. Врежем! – запропонував Геша.

– А може в общаге десь приткнемся?.. Пойло купим в гастрономі... Дешевле буде! – спробував збити Гешині плани хтось із компанії.

– Не-а... Не то пальто... Нада фарсануть! – настояв Окунь.

В ресторані замовили горілки, їжі, морозива. Офіціантка спочатку горілку нести відмовилася. Але коли хлопці сказали, що гарно заплатять – згодилася. Правда, обслуговувати не спішила. Все бігала до п'яної компанії, яка гуляла на повну, не то, що хлопці.

– Нада її правчить, стерву! – сказав Геша. – Шоб уваженіє мала!

Коли офіціантка пішла на кухню – хлопці покінчивши з випивкою й закускою дременули з ресторану не заплативши, перебігли дорогу, сховалися в темряві. Ззаду почулися крики офіціантки та когось із п'яної компанії, але темрява вже надійно сховала петеушників.

Неділя закінчувалася, в гуртожитки народ валив валом. Тягли з села великі сумки, набиті їжею. Старшокурсники обходили молодих, забирали все, що притягувало їхню увагу. Ніхто не супротивлявся. Всі звикли до таких порядків. Вихователі в неділю приходили тільки на ніч.

Окунь із компанією знесли в одну кімнату відібране в молодих, засіли вечеряти, обговорювати плани на наступну неділю.

Вирішили: підуть у парк грабувати п'яних. Це – надійний заробіток. П'яні не мають сили чинити опір, не згадають нападників. А то ще й після нападу можуть потрапити в міліцію або витверезник. Тоді вже точно кінці в воду.

В ПТУ є й дівчата. Вчаться на штукатурів і малярів. Хлопцям зайти в дівчаче помешкання – зась. Строгі вахтерші комара не пропустять. Але хлопці вхитряються проникнути, мають для цього такі вигадані способи, що ніхто й здогадатися не може. В середньовіччі фортеці так ніхто не брав, як атакується часом дівочий гуртожиток. Вечорами в темних закутках училищної території туляться пари, попри заборони, природа бере своє, наче трава, що пробивається крізь асфальт. Проте таких не дуже багато, більшість хлопчаків не має ще зеленої уяви, як приступити до дівчат.

У святкові дні в дівочому гуртожитку – танці. Тепер хлопцям можна зайти, але тільки в актовий зал, де проходять ті танці. Підлітки збиваються в гурт, перешіптуються, хіхікають, споглядаючи пожадливо на дівчат, довго не рішаються почати танцювати. Врешті решт насмілюються, однак, стають у своє, хлопчівське коло й починають заводитися. Через хвилин десять розходяться-розпалюються, стають так корчитися-дригатися, немов електричним струмом вражені.

Коли починається танець-"медляк", майже ніхто з хлопців не танцює. Забіяка Талян теж пасе задніх. Обіцяв своїм друзякам, що сьогодні обов'язково запросить грудасту,

довгоногу Томку з групи Ш-21 й буде притулятися до неї в танці, може навіть поцілує. Однак – не вийшло, не спромігся.

По дорозі з танців Талян нахваляється ровесникам:

– Мені один кореш скоро доставить такі таблетки, які збуджують дівчат, отоді побачите, що я з ними буду виробляти!

Пізно ввечері вихователі знову роблять перекличку. Звіряють, чи всі на місці. Потім оголошують відбій.

Петеушники, втомлені пригодами, довгою дорогою з села, цього разу швидко засинають.

В кімнаті на дванадцять ліжок сьогодні не чути ні шепотіння, ні нічних ходінь.

Весною Ромку разом з групою відправили на практику. Будувати приміщення міського статистичного управління.

З недобудованого четвертого поверху добре було видно місто, перехожих, дівчат, маленьку мальовничу звивисту річечку Саївку.

Ромка кладе простінок, дивиться згори на гамірне життя міста й нудьгує. Робота йому не подобається.

На його радість вона зупинилась, бо закінчився розчин для кладки цегли. Вчора такого розчину привезли аж забагато. Не знали куди дівати, то старий прокурений бригадир наказав Ромці тихенько вилити його з висоти за стіну будови. Там, за стіною, вже було велике звалище битої цегли, різних уламків будівельних матеріалів. Ромку дивувала така безгосподарність, і це ще більше знеохочувало до роботи.

Оскільки розчину не привезли – всі будівельники пішли у вагончик, де засіла за карти, Ромку послали за випивкою.

В гастрономі хлопця вже впізнавали продавці. Тільки він купував цілу сітку-авоську горілки. На всю бригаду.

Пиячити у вагончику почали відразу, тільки-но Ромка прийшов із покупками. Йому, як неповнолітньому, налили стакан солодкого вина. Самі пили дешеві гіркі настойки з гарними назвами: "Звіробій", "Стрілецька". Ромка цієї гіркоти пити не міг. Готовий був залізти під стіл і загавкати, аби не заставляли пити цю гидоту. В бригаді зважали на його малолітність – купували пляшку вина.

Неочікувано, вже після закінчення робочого часу, на дворі засигналила машина з розчином.

Треба йти розвантажувати. Бригадир взяв із собою Ромку – найбільш тверезого.

Полізли обоє по драбині на стіну п'ятого поверху. Потрібно покласти на розчин дві довгі панелі. Без них завтра не буде що робити новій зміні.

Ромка дивиться, як добре підпилий бригадир став у весь зріст на метровій товщині стіну, спиною до зовнішнього провалля й почав укладати бетонні панелі, командуючи таким же нетверезим машиністом висотного крану. Найменший невдалий рух не залишить від бригадира мокрого місця. В хлопця від цієї бригадирської відчайдухості-безбашеності аж в очах потемніло.

– Не бійся, малий, все буде чин чинарьом!.. Хіба нам вперше, – кричав до Ромки зі

стіни бригадир, побачивши, як хлопець зблід, споглядаючи за ним.

Дивлячись на сміливого бригадира, хлопець на мить відчув свою нікчемність. Згадав, що так, як цей старий, нехтують небезпечною висотою багато хто в бригаді.

На другий день на будову прислали працівників статуправління. Допомогати швидше закінчити для них нову контору.

Ромка бачив, як в деяких із цих помічників тремтіли коліна, як вони від страху висоти ледь не мліли, коли наближались до краю неогородженої стіни.

Після цього хлопець став дивитися на колег-роботяг трохи навіть шанобливо.

— // —

Із тридцяти учнів групи М-22, що випустилася того року, мулярами стали тільки четверо.

Декілька хлопців із компанії Геші Окуня потрапили в тюрму. Попалися під час нападу - оббирали в парку чергового п'яничку.

Багатьох забрали в армію.

Рома попав у Афган. Через рік прийшло повідомлення, що він згорів у танку.

На території училища йому поставили пам'ятник, як герою-інтернаціоналісту.

А ще через років п'ятнадцять Рома повернувся з афганського полону. Виявилось, що в танку згорів його напарник, а він чудом вибрався назовні й потрапив у полон.

Пам'ятник і досі стоїть. Союз розвалився - нікому до того пам'ятника діла немає.

Як немає вже й самого ПТУ. На стінах будівлі колишнього училища зберігся надряпаний чимось гострим напис: "Рома. ПТУ-1977".